

УДК 004.032.6: [371.315:811]

DOI: 10.30977/BUL.2219-5548.2024.105.0.120

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДРУГОЇ/ТРЕТЬОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ОПОРОЮ НА АНГЛІЙСЬКУ

Шамрай О. В., Скрипник Н. С.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. Розглянуто основні особливості викладання другої/третьої іноземної мови (німецької та французької з опорою на англійську мову) студентам спеціальності «Прикладна лінгвістика». Наведено короткий перелік подібностей та відмінностей між англійською, німецькою та французькою мовами в контексті їх вивчення. Надано загальний огляд концепції багатомовної освіти та проаналізовано основні методи викладання третьої мови.

Ключові слова: друга/третья іноземна мова, англійська мова, французька мова, німецька мова, трілінгвізм, багатомовна освіта.

Вступ

З розвитком комунікаційних технологій та можливістю працювати онлайн у різних галузях економіки та сфери послуг знання іноземних мов набуває все більшого значення. Сучасний ринок праці потребує фахівців з широким спектром навичок, але знання однієї або декількох іноземних мов є бажаною, а часто й обов'язковою вимогою до кандидата на ту чи іншу посаду.

Англійська, звичайно, є найпопулярнішою мовою через її широке використання в міжкультурному спілкуванні. Вивчення інших іноземних мов не настільки поширене в Україні, оскільки здебільшого саме англійська мова все ще залишається основною мовою, яку викладають у середніх школах. Це створює певні труднощі, оскільки викладачі зобов'язані використовувати одні й ті самі методи для викладання другої/третьої іноземної мови та англійської. Проте такий напрям не є дієвим і достатньо продуктивним.

Аналіз публікацій

Питання вивчення специфіки викладання другої іноземної мови для технічних перекладачів (німецької на базі англійської) досліджували у своїх роботах такі вітчизняні дослідники, як С. Панов, В. Запара [1, 2]. У роботах І. Бойчевської, Л. Веремюк, Л. Дзевицької проаналізовано процес вивчення німецької мови як другої іноземної майбутніми фахівцями з туризму та економіки в закладах вищої освіти України [3, 4]. Вітчизняні науковці майже не досліджували сферу викладання французької мови як другої іноземної на базі англійської. Водночас французький дослідник Д. Модар аналізує методику викладання французької мови як

іноземної/другої мови щодо до інших дисциплін, з якими вона традиційно має міжпредметні зв'язки та наводить приклади (один у навчанні, інший у дослідженнях) того, що майбутнє не тільки за подоланням дисциплінарних бар'єрів, але й за визнанням специфічного типу питань, що розглядаються в галузі методики викладання «третіх мов» та культури [5].

М. де Карло [6], як і німецькі дослідники С. Траоре та Г. Штікель [7,8], особливу увагу приділяє питанням викладання «тримовного або багатомовного навчання», тобто освіти в умовах мовного та культурного розмаїття.

І вітчизняні дослідники, і закордонні використовують концепцію багатомовної або тримовної освіти, але визначають цей термін по-різному. У більшості випадків він стосується другої мови після рідної та першої іноземної. Водночас цей термін використовується як узагальнене поняття для всіх потенційно можливих іноземних мов.

Мета та постановка завдання

Мета і завдання статті – розглянути основні особливості викладання другої/третьої іноземної мови (німецької та французької з опорою на англійську мову) здобувачам вищої освіти спеціальності «Прикладна лінгвістика». Актуальність дослідження визначається необхідністю пошуку більш ефективних дидактичних методів викладання другої іноземної мови.

Виклад основного матеріалу

Проблеми викладання другої іноземної мови недостатньо висвітлені, оскільки ця дисципліна не дуже поширена на немовних спеціальностях. Загальноприйнятою є думка,

що методика вивчення другої іноземної мови не відрізняється від методики вивчення першої, за винятком того, що друга мова вивчається в меншому обсязі. Водночас не враховується низка особливостей, які впливають на ефективність вивчення дисципліни.

Варто зазначити, що вивчення французької або німецької мови після англійської має деякі особливості, зокрема схожість принципів побудови речень, граматичних явищ і словотворення. Усі ці елементи можуть бути успішно використані під час викладання нового мовного матеріалу, що може значно скоротити час навчання й полегшити засвоєння нових навичок. Якщо здобувач достатньою мірою володіє своєю першою іноземною мовою (англійською) і вміє використовувати її з практичною метою, вивчення другої іноземної мови не буде настільки проблематичним, оскільки він мотивований до вивчення другої або навіть третьої мови.

Вивчення другої іноземної мови буде набагато ефективнішим, якщо здобувачі мають високий рівень володіння англійською мовою. Ефективність на початковому етапі та протягом усього процесу навчання є важливою передумовою його успішності та результативності.

На початку процесу вивчення другої іноземної мови здобувачі виявляють, що англійська, німецька та французька мови мають багато спільних рис: латинська орфографія та лексична подібні одна до одної; усі три мови містять велику кількість споріднених слів – слів, які однакові за написанням і вимовою та означають одне й те саме; у всіх цих мовах синтаксична структура базується на принципі subject-verb-object – підмет-дієслово/присудок-додаток. Крім того, вони мають подібні граматичні структури:

- правильні та неправильні дієслова;
- модальні дієслова;
- вживання артикля;
- доконаний час і минулий доконаний час (Perfect та Plusquamperfekt у німецькій мові, Imparfait та Plus-que-parfait у французькій);
- «to» і «zu» + інфінітив;
- наявність дієслова-зв'язки у структурі простого речення;
- використання трьох основних форм дієслова та допоміжного дієслова to be/to have – sein/haben – avoir/être в процесі утворення складних часів.

Англійська мова має велику кількість споріднених слів як з французькою, так і з

німецькою мовами, що може полегшити засвоєння словникового запасу. Вплив французької мови на словниковий запас англійської, зокрема в таких сферах, як право, мистецтво та кулінарія, може зробити певні терміни знайомими.

Німецька та французька мови хоча й мають певні спільні риси, проте демонструють яскраво виражені відмінності у фонетиці, граматиці, лексиці та культурному впливі.

Більшість відмінностей зумовлені тим, що обидві мови належать до різних гілок мовної сім'ї. Німецька, як і англійська та більшість інших мов, належить до германської групи, тоді як французька, іспанська, італійська та іншими – до романської.

Концепція багатомовної освіти

Останнім часом у викладанні мов набула поширення ідея про те, що засвоєння та вивчення мов може здійснюватися в межах глобального підходу, який враховує всі мови та регістри. Це призвело до розвитку таких концепцій, як універсальна базова компетенція та багатомовна освіта. Останню ідею необхідно розглядати в контексті роботи Європейської ради, тобто як «багатомовне навчання», розвиток індивідуального мовного репертуару, «плюрилінгвальне навчання» [9], освіти в умовах мовного та культурного розмаїття.

Ідея викладання принаймні двох іноземних мов в освітніх системах стала ключовим моментом, оскільки вона кількісно визначила мінімальний стандарт ідеальної європейської багатомовності – трилінгвізм.

Незалежно від відмінностей, які використовують лінгвісти [6,7,8,10], Європейська комісія вирішила, що термін «багатомовність» відтепер буде використовуватися в офіційній європейській термінології для позначення як мовного розмаїття суспільства, так і здатності людини володіти кількома мовами. Цей документ під назвою «Нова рамкова стратегія багатомовності» підтверджує важливість багатомовності як культурної цінності, гаранта європейської демократії та вектора економічної конкурентоспроможності [11].

Методологія викладання третьої мови

Методологія викладання третьої мови виокремилась з досліджень вивчення другої мови після рідної. Вона базується як на емпіричних дослідженнях, так і на поступовому розвитку моделей багатомовного навчання.

Вивчення третьої мови якісно й кількісно відрізняється від вивчення першої мови через наявність інтермови, знання специфічних стратегій оволодіння мовою і, нарешті, безпосередній досвід навчання. Це надає низку переваг під час вивчення третьої мови, які не будуть настільки важливими щодо якості пізніше під час вивчення четвертої або наступної мов.

Дослідження, засновані на досвіді, довели, що проблеми багатомовної освіти є дуже складними, зокрема у випадку вивчення другої/третьої мови на базі англійської, і у контексті контакту між трьома іноземними мовами та рідною породжують інтерференцію не тільки з боку рідної мови, але й з боку другої/третьої мови, а також позитивне мовне перенесення, з огляду на те, що вони обидві належать до однієї романської мовної групи [12].

Інтерференція, яка є результатом негативного впливу рідної мови, а також першої та другої мов на третю мову, що вивчається, охоплює всі рівні мови (фонетику, лексику, граматику, орфографію).

Водночас, згідно з результатами наукових досліджень, друга мова може мати позитивний вплив на третю мову, якщо вони типологічно тотожні, якщо мова вивчена на достатньо високому рівні й якщо вона була предметом недавнього активного засвоєння [12, 13].

Позитивна інтерференція може відбуватися як на рівні академічних навичок і здібностей, яких здобувач набув у процесі вивчення рідної мови, зокрема першої іноземної, й які використовуються під час вивчення другої іноземної мови, що значно полегшує процес навчання, так і в соціокультурному аспекті: соціокультурні знання, набуті у процесі вивчення нерідної мови, також можуть бути використані, зокрема за умови, якщо культури країн Західної Європи є ідентичними. Крім того, Шанталь Колі висловила думку, що вплив першої іноземної мови на вивчення другої/третьої мови є сильнішим за вплив рідної мови [13].

Висновки

Багатомовний підхід модифікує концепцію викладання іноземних мов, оскільки передбачає спільне вивчення не однієї іноземної мови та культури її носіїв, а принаймні двох мов та різних культур, що сприятиме розвитку полікультурної та багатомовної

особистості як здобувачів вищої освіти, так і викладачів.

Ця концепція за умови її практичної реалізації в широкому масштабі суттєво змінить підхід до викладання мов і сприятиме появі справжньої та різноманітної багатомовності. Але існує значний опір змінам як на інституційному рівні, так і з погляду освітньої культури та економічного й політичного статусу мов, і ця тема потребує подальших досліджень.

Література

1. Panov S. F., Zapara V. M. Features of teaching adults a second foreign language in the context of european integration. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти*: зб. матеріалів VIII-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Біла Церква, 15 грудня 2022 р.) Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С. 37–41
2. Панов С., Запара В. Про особливі підходи до викладання другої іноземної мови для перекладачів технічної інформації. *Scientia et societas*. 2022. Vol. 2. Pp. 9–14.
3. Boichevska I. The peculiarities of the second foreign language study at nonlinguistic higher educational establishment of Ukraine. *Journal of International Eastern European Studies*. 2019. Vol. 1. No. 1. Pp. 1–23.
4. Дзевицька Л. Особливості навчання німецької мови як другої іноземної на базі англійської студентів-економістів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 4 (68). С. 249–259.
5. Modard D. La didactique du français langue seconde/langue étrangère: entre idéologie et pragmatisme. *Éla. Études de linguistique appliquée*. 2004. 1(133). Pp. 27–32. DOI: 10.3917/ela.133.0027. URL: <https://www.cairn.info/revue-ela-2004-1-page-27.htm>.
6. de Carlo M. Plurilinguisme et interculturalité pour la construction de la citoyenneté européenne. *Éla. Études de linguistique appliquée*. 2009. 153. Pp. 67–76. <https://doi.org/10.3917/ela.153.0067>.
7. Traore S. Quovadis, Grammatikunterricht? *DaF*. 2005. № 2. Pp. 102–109.
8. Stickel G. Deutsch von aussen. *DaF*. 2005. № 3. Pp. 115–117.
9. Un nouveau cadre stratégique pour le multilinguisme. Communication de la Commission au Conseil, au Parlement européen, au comité économique et social européen et au comité des Régions. Bruxelles, le. 22.11.2005. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=CELEX:52005DC0596> (дата звернення: 28.05.2024).

10. Castellotti V., Courtaud L., Debono M. Plurilinguisme et interculturalité dans l'enseignement supérieur: aspects institutionnels, appuis théoriques et pistes d'intervention. *Language Education and Multilingualism – The Landscape Journal*. 2023. Vol. 6. Pp. 47–62. Available at: https://edoc.huberlin.de/bitstream/handle/18452/28625/LEM6_Castellotti_etal.pdf?sequence=3&isAllowed=y (дата звернення: 30.05.224).
11. La Charte européenne du plurilinguisme. Available at: <https://www.observatoireplurilinguisme.eu/> (дата звернення: 29.05.224).
12. Candelier M. Approches plurielles, didactiques du plurilinguisme: le même et l'autre, *Recherches en didactique des langues et des cultures* [En ligne], 2008, 5 (1), pp.65-90. URL: <http://journals.openedition.org/rdlc/6289>; DOI: <https://doi.org/10.4000/rdlc.6289>.
13. Cali C. Didactique des langues tierces, didactique du plurilinguisme: une nouvelle approche pour optimiser l'enseignement. Apprentissage des langues et maintenir la diversité linguistique en Europe. *Synergies Europe*. 2006. 1. Pp.119–128. URL:<https://gerflint.fr/Base/Europe1/Chantal.pdf> (дата звернення : 30.05.2024).
5. Modard, D. (2004). La didactique du français langue seconde/langue étrangère: entre idéologie et pragmatisme. *Éla. Études de linguistique appliquée*, 1 (133), 27-32. DOI: 10.3917/ela.133.0027. Available at: <https://www.cairn.info/revue-ela-2004-1-page-27.htm>.
6. de Carlo, M. (2009). Plurilinguisme et interculturalité pour la construction de la citoyenneté européenne. *Éla. Études de linguistique appliquée*. 153. 67–76. Available at: <https://doi.org/10.3917/ela.153.0067>.
7. Traore, S. (2005). Quovadis, Grammatikunterricht? *DaF*. 2. 102–109.
8. Stickel, G. (2005). Deutsch von aussen. *DaF*. 3. 115–117.
9. Un nouveau cadre stratégique pour le multilinguisme. Communication de la Commission au Conseil, au Parlement européen, au comité économique et social européen et au comité des Régions. Bruxelles, le. 22.11.2005.
10. Castellotti, V., Courtaud, L., Debono, M. (2023). Plurilinguisme et interculturalité dans l'enseignement supérieur: aspects institutionnels, appuis théoriques et pistes d'intervention. *Language Education and Multilingualism - The Landscape Journal*. 6. 47–62. Available at: https://edoc.huberlin.de/bitstream/handle/18452/28625/LEM6_Castellotti_etal.pdf?sequence=3&isAllowed=y https://edoc.huberlin.de/bitstream/handle/18452/28625/LEM6_Castellotti_etal.pdf?sequence=3&isAllowed=y.

References

1. Panov, S. F., Zapara, V. M. Features of teaching adults a second foreign language in the context of european integration. *Psycholoho-pedahohichni aspekty navchannya doroslykh u systemi nerpererвної osvity: zb. materialiv VIII Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internetkonferentsiyi, m. Bila Tserkva, 15 hrudnya 2022 r.* [Psychological and Pedagogical Aspects of Adult Learning in the System of Continuing Education: Collection of Materials of the VIII Int. Sci.-Pract. Internet Conf.] Bila Tserkva, 2022. Pp. 37–41. [in Ukrainian].
2. Panov, S., Zapara V. Pro osoblyvi pidkhody do vykladannya druhoyi inozemnoyi movy dlya perekladachiv tekhnichnoyi informatsi [On special approaches to teaching a second foreign language to translators of technical information]. *Scientia et societus*. 2022. Vol. 2. Pp. 9–14. [in Ukrainian].
3. Boichevska, Í. The peculiarities of the second foreign language study at nonlinguistic higher educational establishment of Ukraine. *Journal of International Eastern European Studies*. 2019. Vol. 1. No. 1. Pp.1–23.
4. Dzevytska, L. Osoblyvosti navchannia nimetskoï movy yak druhoi inozemnoi na bazi anhliïskoï studentiv-ekonomistiv [Peculiarities of teaching German as a second foreign language on the basis of English to students of economics]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 2017. № 4 (68). Pp. 249–259. [in Ukrainian].
11. La Charte européenne du plurilinguisme. Available at: <https://www.observatoireplurilinguisme.eu/>.
12. Candelier, M. (2008). Approches plurielles, didactiques du plurilinguisme :le même et l'autre, *Recherches en didactique des langues et des cultures* [En ligne]. 5 (1). 65–90. Available at: <http://journals.openedition.org/rdlc/6289>; DOI: <https://doi.org/10.4000/rdlc.6289>.
13. Cali, C. (2006). Didactique des langues tierces, didactique du plurilinguisme: une nouvelle approche pour optimiser l'enseignement. Apprentissage des langues et maintenir la diversité linguistique en Europe. *Synergies Europe*. 1. 119–128. Available at: <https://gerflint.fr/Base/Europe1/Chantal.pdf>.

Шамрай Олена Василівна, ст. викл., каф. іноземних мов,
shamrai.elena27@gmail.com +38095347849
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, вул. Ярослава Мудрого, 25, м. Харків, 61002, Україна,
Скрипник Наталія Станіславівна, к.п.н., доц. каф. іноземних мов, skrupnykns@gmail.com, тел. +38 067-709-63-99,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, вул. Ярослава Мудрого, 25, м. Харків, 61002, Україна.

Peculiarities of teaching a second/third foreign language based on English

Abstract. Problem. The article deals with general issues relating to the main features of teaching a second or third foreign language (German and French, based on English) to students specializing in applied linguistics. A short list of similarities and differences between English, German and French in the context of their learning is given. This study presents an overview of the concept of multilingual education and analyses the main methods of teaching a third language. The problems associated with teaching a second foreign language are not sufficiently revealed, as this discipline is not very widespread in non-language educational institutions. It generally holds that the methodology of teaching a second foreign language does not differ from that of teaching a first foreign language, except that the second language is taught to a lesser extent. This approach does not take into account a number of characteristics that affect the effectiveness of learning the subject. **Goal.** The aim is to present the main features of teaching the second/third foreign language (German and French based on previously learnt English) to students majoring in Applied Linguistics. The relevance of the study is determined by the need to find more effective methods of teaching a second foreign language. **Methodology.** To achieve this goal, a number of research methods were used: theoretical analysis and generalization of pedagogical and methodological sources on the issues of third language teaching didactics and the concept of multilingual education. The term «multilingualism» is used in official European terminology to refer to both the linguistic diversity of a society and the ability of a person to speak several languages. The concept of "multilingual education" applies to both the development of an individual language repertoire and to

«plurilingual education» i.e., education in a context of linguistic and cultural diversity. English, German and French have many things in common: Latin spelling and lexical similarities. All three languages contain many cognates - words that are similar in spelling and pronunciation and mean the same thing. All of these languages have a subject-verb-object syntactic structure. Consequently, the main problems in learning a second/third language after learning English, in the context of three foreign languages in contact with the mother tongue, are interference not only from the mother tongue but also from the second/third language, as well as positive language transfer, given that they both belong to the same Roman language group. **Originality.** The modern didactic approaches to multilingualism cause a major change not only in the way we teach, but also in the way we learn, develop curricula, and train future professionals. **Practical value.** The integration of work on language representation and multilingual learning, as well as explaining the plurilingual didactic approach to students, will make the language learning process more focused on students' real skills, more flexible and more creative.

Key words: second/third foreign language, English, French, German, trilingualism, multilingual education.

Shamrai Olena, Asst. Prof., Department of Foreign Languages, Kharkiv National Automobile and Highway University, 25, Yaroslav Mudry Str., Kharkiv, 61002, Ukraine, shamrai.elena27@gmail.com

Skrypnyk Nataliia, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Prof., Department of Foreign Languages, Kharkiv National Automobile and Highway University, 25, Yaroslav Mudry Str., Kharkiv, 61002, Ukraine, skrypnykns@gmail.com.
